

Myerəhu, syeli n desə-i

Myarəhu, syeli n desə-i
« Myerihu, un village qui est propre » en byali
(Village Propre)

N yera-bə də í sabi / Publié par :
SIL Togo-Bénin (Matéri)
SIL, B.P. 45, Tanguiéta, Rép. du Bénin

et

Les Soeurs Théatines de l'I.C.
B.P. 17, Matéri, Rép. du Bénin

2006

Dieməm də futi, də yenə :

Texte et images originels pourvus par :

UNICEF / Ministère de la Santé Publique
(MSP/DNPS-UNICEF-MCC/DA), 1990-1994

**Ntə n dyebə n wondə-bə bé cendə
(dapuoi):**

John BERTHELETTE, Antoine SAMBIENI,
Kouandi GNAGO, Les Sœurs Théatines de
I.C.

Adapté par :

**Ntə n dyebə n twagəsa-bə də í
sabi, bæ hira :**

Nathalie GNARIGO, Antoine SAMBIENI

Traduit en byali par :

Tə pirə dapuoi sabi n dyeli toyen-yuoi yagə : Village Propre bé twagəsə byali hyahə.
© UNICEF 1990-1994 e n touí-fə, sabi tə n pirə ali, bé twagəsə byali hyahə, də hyáhə
bansəm. Fə e n mwanə-fə couí SIL Togo-Bénin, u də twagəsə ama byali hyahə.

Cet ouvrage est une adaptation de Village Propre.

© UNICEF 1990-1994. Tout droits réservés par UNICEF. Texte adapté par SIL Togo-Bénin avec
l'aimable autorisation de l'UNICEF.

Myarəhu yiebə toú yuonaru magərə, bə maa bə fugəse pwombi bə syeli hyahə.
Syeli camə yaməm narə magərə də í pwombi yem.

Də í syeli hyahə Sagə ba nwa, bə terəse hirəbə mangəm bə kwansa cagi də bə
yí n wonsu kwanaru hau. Kasau də u pwahau Naru, bə bou də í cagi hyahə.

Də í hirəbə wusəse bwogətwoli, də də yí n cirənə bə bə muom ceri.

Bwogətwoli maanə, bə hyambə də mworu cwobə cwobə hana səsai syeli hyahə də təpwi hyahə. Nin-hywangətu bou də í mwo-cwobəra hyahə : co-ywaba bou, do-butətu n bou, hirəkwo-mindu də doru yieru ; barəsi, sabəru də hwamcosi, də sai n bou . Syeli hyahə sa wagə bə n nwam pəpahə, bə pwa yéi n dyeməm ; də sworu də nin-fugəsi twasi, də də wagə bə yagə “wuwu”.

Də tə hyamə, bə wusə hirəbə bə n terə-bə hyamə də bə yí n wonsu kwanaru hau, bə bə mwanə ceri də syeli desəsi hau.

Bə n yi ham sani waki, bwogətwoli twagəsə mwo-cwobəra n cwobə cwobə-ha təpwi ywosi, a hyáhə. Də í mwo-cwobəra yi purəmse ; a sa yi kwandəse swosi yahə, də sə sanu bə dwonsu. Nahwesi, byosi, pyandətu, yipa də kantiba, də dabəri sagə yi e. Də cagə bə tə : pyandətu, yipa də kantiba n tən bou bou n hyamə də í mwo-cwobəra hyahə, bə sagə yei hyani bə doú təpwi hyahə, də yí fi mwanə bwaməm korə hirau.

Sagə nwa, pwobə tən wutə ni-hweeru saga bua də cincangandoru pwogəru hyahə bə sagə ciru bə cugəsu tarə-digəsi hyahə. Bwogətwoli ya bə tə də í ninsi buru toú bwaməm magərə.

Bwogətwoli sagə ya bə tə : «Də tə hywám hana səsai, swosi tən tei dwombə hyáhə, fwanga sagə di ; hyaməm pə sui ba kunkwangə.» Kasau kaám bə tə : «Də tə hywám hana səsai, barə n nəm paa-i ?»

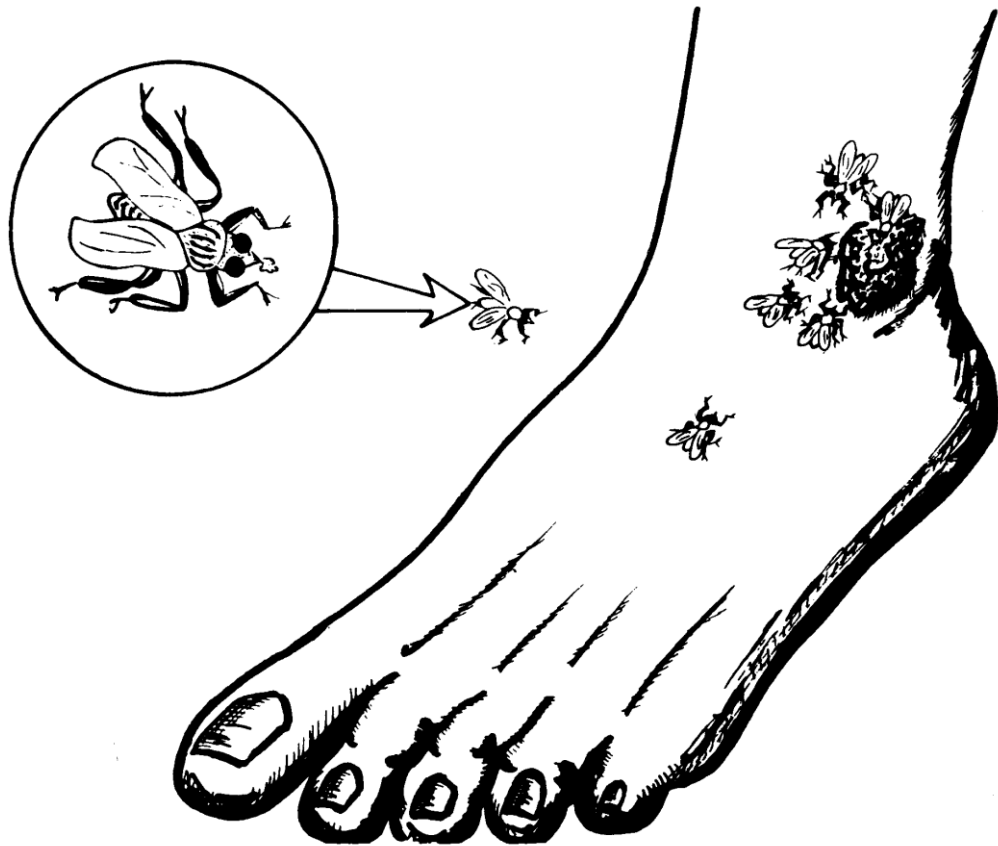
Bwogətwoli u yega bə tə : «Doru hyim də í mindu bə sagə tə napu. Tə yí tə doa dii hyahə, bə sagə cugə tarəsi hyahə. Doru sagə tən maanu hywangətu hyantu bisi n kwansu tahi. Swosi tei dwombə mindu hyáhə, bə wasə tei dwombə nin-digəhu hyáhə də tarəsi hyahə.»

Də sagə ya bə tə : «Də sagə ba pə sui də doru bə wagənu swosi, də də yí n dabu dia hyahə. Də doru də swosi doú dia hyahə, də tən hywanga e nin-digəhu də n bou-i sai də í dii hyahə bə wagənu ni-hyagəm. Doru hyantu, tə tən toúnə hywangətu bə wagənu tə tei e də tə nua, bə maanə bə cugə nin-digəhu hyahə, hutwonsi də ninsi twasi hyahə, bə wagənu niim hyahə.»

Naru kaám bə tə : «Swosi hywambi magərə ; sə yí tyendə bə dwonsa hirau bwaməm ?»

Bwogətwoli sə : «Swosi tən dwombə mindu hyáhə, bə pirənə hywangətu bə wagənu sə fyeri də sə tei, bə maanə bə bea sahərə-ninsi hyáhə, nin-digəhu də niim hyahə.»

Də sagə ya bə tə : «Swosi pə desə. Sə dwombu nwara hyáhə də hywangətu hyahə, bə tən mwanə nwara kwandə nwarə-ceta. Də í nwari buru yí fi bə kurə də hyahə ; bə paa myarəm bə n pahəsə.»

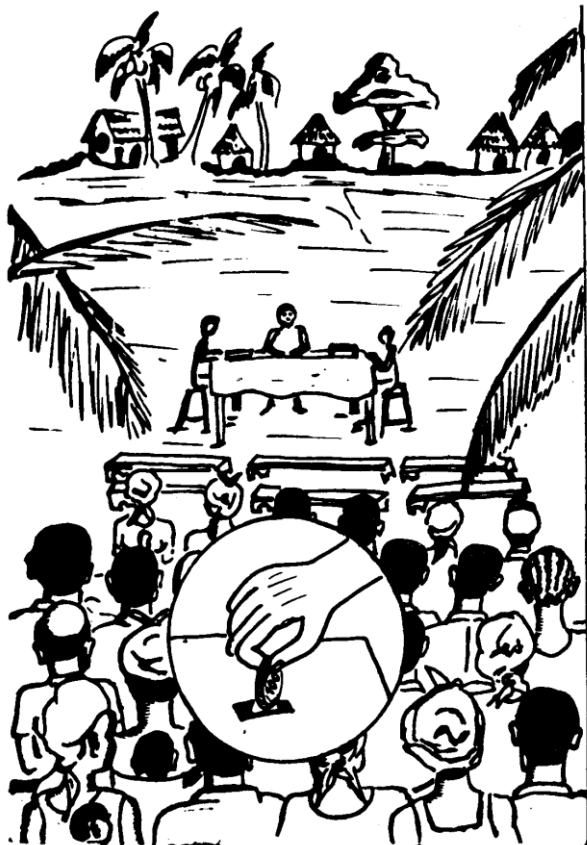

Naru ya b́ t̄ : «T̄ syeli hyah̄, mindur̄hu, do-duum d̄ dosi hyah̄ bwari puḡ cam̄ d̄ bisi. Ba m yah̄, mindur̄hu puḡ m seb̄-biim. ¿ T̄ ý tyend̄ d̄ í bwam̄m, m p̄ n t̄ kogu ?»

Bwoḡtwoli u yega b́ t̄ : «N dyeli mwan̄ d̄ d̄ nwam k̄ hyam̄, syeli hyah̄ p̄ des̄. Ba pwombi n ba boum sai, hir̄b̄ pwompwom hywam niim d̄ m p̄ sui ; b̄ nwanu, bwaḡ niim. Saḡ nwa, swosi wos̄ maḡr̄. D̄ e n t̄ muom-i bwam̄m. Bisi saḡ kwa bans̄m b́ maa s̄ p̄ hyim diru n muom-tu candu b̄ saḡ tiim kwanu d̄ bwam̄m pwa u twah̄k̄ ; d̄ e n yas̄-i d̄ bwam̄m p̄ saabi s̄ kor̄m.»

Hirau tuou kaám b́ t̄ : «¿ Bar̄ n mwan̄-i d̄ bwari bou bisi dosi hyah̄ ?»

Bwoḡtwoli yega b́ t̄ : «S̄ n t̄n hand̄m hyam̄ tuom hyah̄, b̄ p̄ yii ninḡ ninḡ. Bi-hywamb̄si saḡ t̄n cor̄ n ba dyeli sai tih̄ b́ mura s̄ nua hyah̄. S̄ saḡ t̄n naḡ di, s̄ pwa nit̄ s̄ nei.»

Waki wasə, bwogətwoli mwanə hirəbə n bou-bə cagi hyahə ceri bə nagə bə cagi n pa disu.

Waki n twéim, bə n terə hirəbə hyamə bə kwansa cagi camə, bə twangə bwogətwoli n ba bə mwanə ceri n dyehi. Də í cagi yi sui magərə. N dyeu sai yi hyá u n kwandənu bə paa n dyeli, bə də pwahu.

Bə cetə pei wagəm bə nagə bə n pugə bə pwombi suu.

Bə sagə tə hyamə, bə pirə Naru də Kasau bə bə kwansa hirəbə n tyesə-bə cagi twaməm. Bə digə syeli hyahə də caga hyahə, bə cagu kwanaru toyeni, bə pwahu waka, bə fiigu syelə-hyamə, bə n nəm pwahu kəm təpwi hyahə də syeli hyahə, də də yí n desə ; də bwaməm pwa n tumə dwonsu hirəbə.

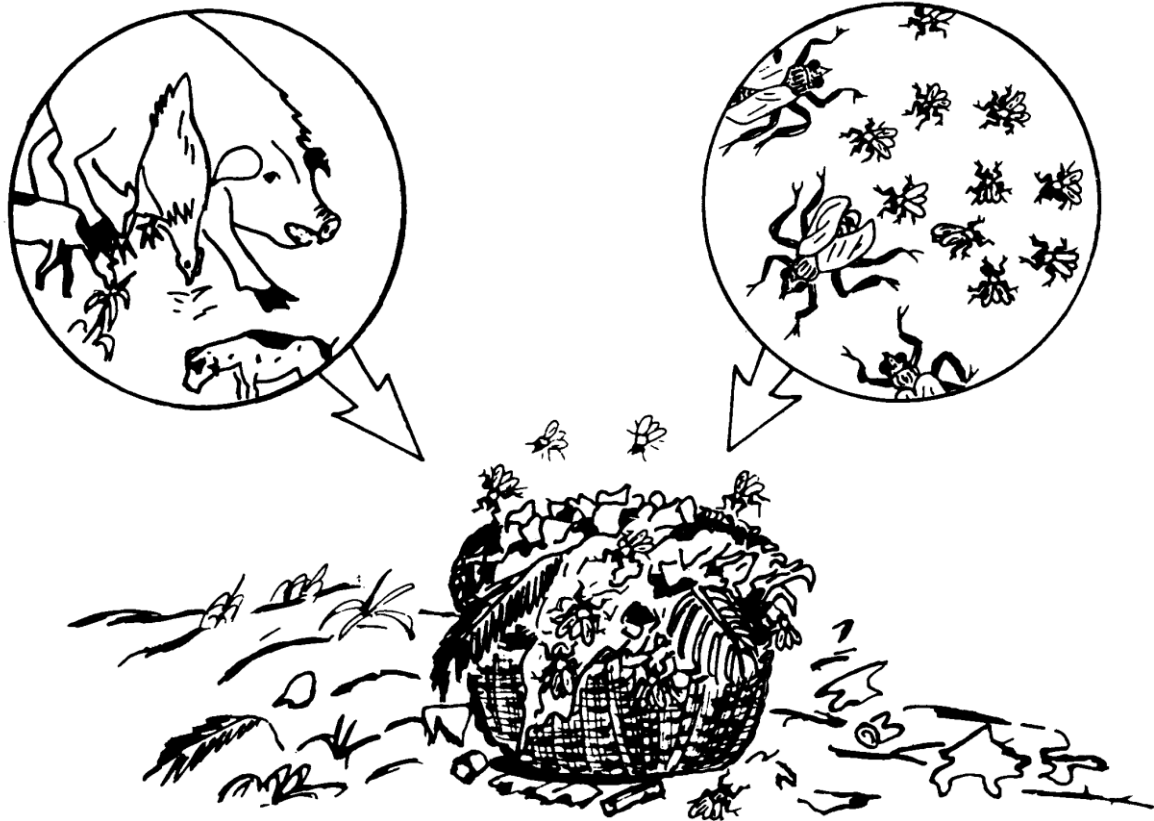
Naru bangə Myarəhu byaga sai bə nagə cagə bə n nəm paa kəm Myarəhu syeli hyahə n desə. U nagə Myarəhu syeli n desə, bə maa hyau də u yahə yiebə, bə kwani da myese bwaməm hyáhə daa n twéi-ha hyahə. U n cesəm ceri bó i pugə də yiem, bwaməm kahərəse magərə u yahə.

Myarəhu yiebə yéi Naru də Kasau bə ceri, bə tə bə syeli hyahə ba yí n desə e.
Bə mwanə bə hyim də kwanaru byensəm hau, bə nagə bwaməm kahərə.

Syeli hyahə pwobə paa caga caga bə yí n saagu pwombi məmari hyáhə də syeli
hyahə ; bə courə syeli hyahə barəsi də sabəru, bə wagə twei daam.

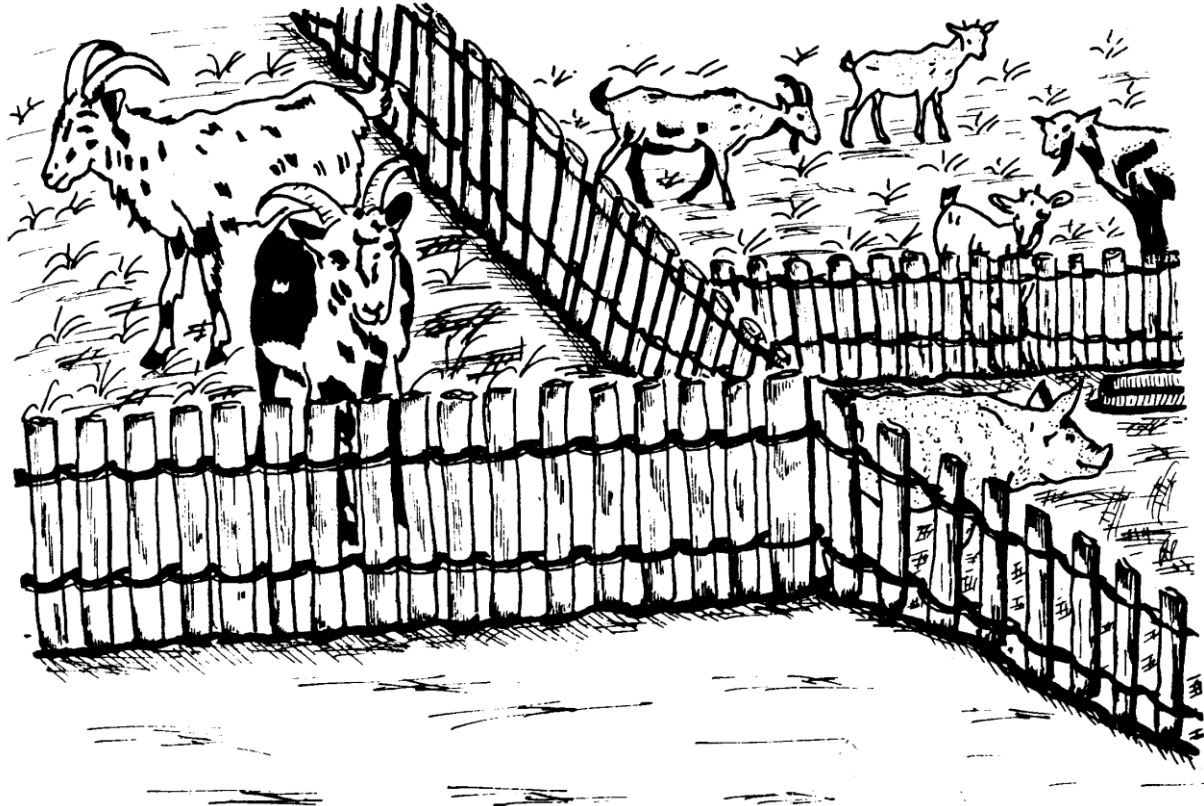
Bə pwaku pwomba məmara bə nagə a n desə e. Də tə kukwogə desə, bwaməm
pwa n wosə.

Naru cagə pwobə b́ tə : mwo-cwobəra də hywangətu wusə swosi də doru, bə sagə wusə bwaməm. Də sani, bə turə fwarəhu bə nagə b́ n kuum hyahə mworu. Bə sagə ý pirə hwangətu n tən butə-tu bə nwanu : fyatu, doru mindu, nuo-kwandu də de-yuum, b́ kwansa kworəm b́ pagə bə kuru hyahə.

U sə d́ bə pwahu kə hyamə, bə duru hyahə də bə hana twaa, də ý n desə də bwaməm sagə ý kahərə.

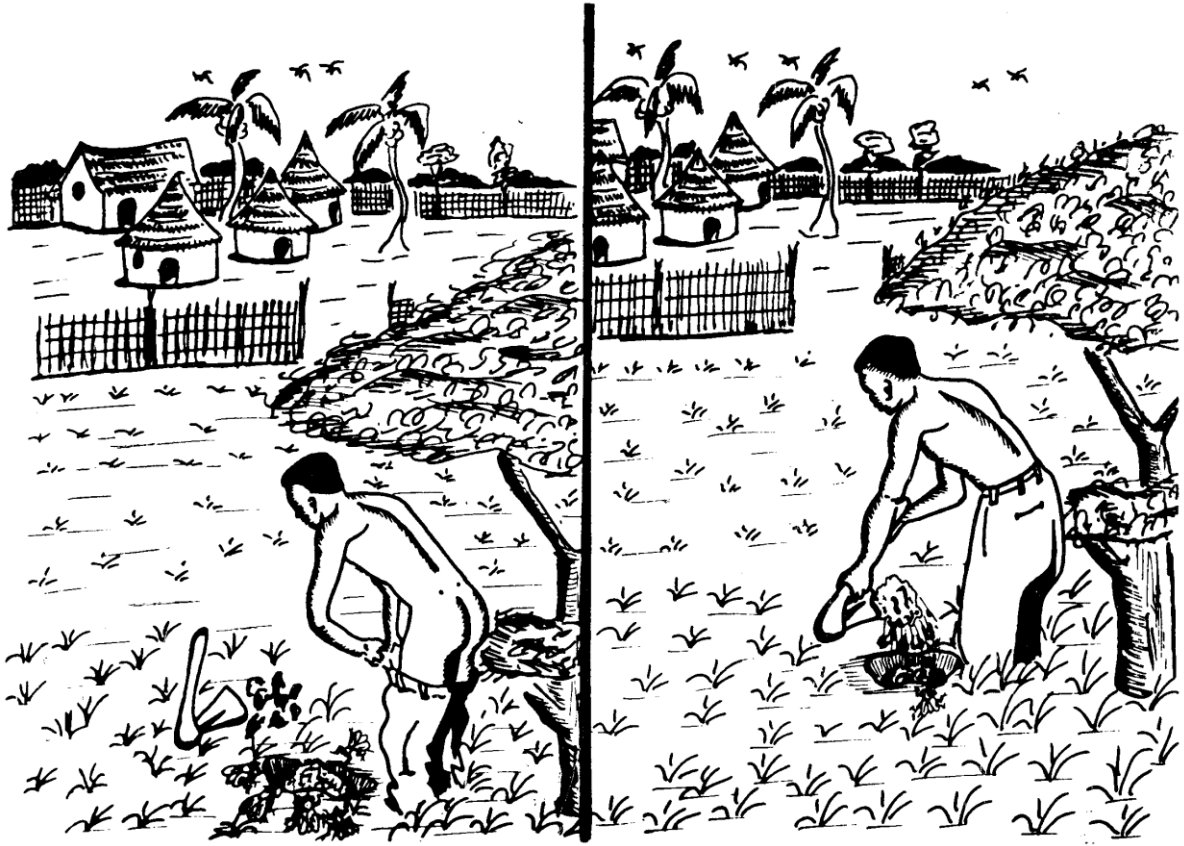
U sagə cagə b́ tə, d́ bə tumba tisi bə n handə tahi, hweem ý n bou, də hyani sagə ý n sui.

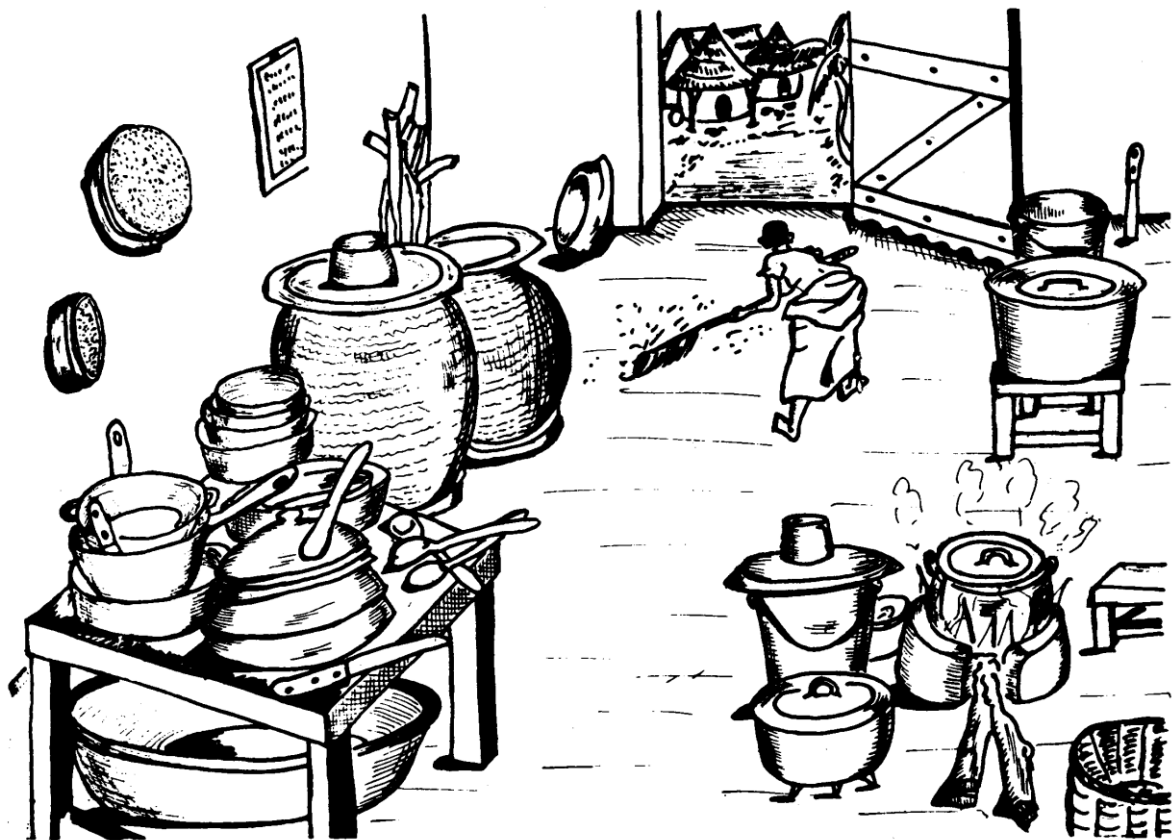
Kasau n da wusə dai dabə waki, u da ya bə tə, bə kwandənu bə mei dasatu doru n bou hyahə d́ n nwa bə tə huba. Dau tuou u kaám bə tə : «¿ Barə n mwanə-i də tə doru kwandənu bə n bou dasatu hyahə ?» Kasau u yega bə tə : «Kə hyamə, də yí hirə də doru pwa n sində duhu hyahə, bə cugəsu niim hyahə, nin-digəhu hyahə, bə sagə pwa n dyosu hutwonsi də tarəsi hyahə. D́ doru bou tə dasatu hyahə, duhu sarəm tən pə duum.

Bə yisə hyani, d́ hirau paa kə hyamə, də sagə yi mwanə də bwam-dwondəkaam pwa korə u doru də u kusi də u hai bə nwanu fwara yiem ama.

Sagə nwa, d́ doru sində hana səsai, də tən toú yinyagəhu bə mwanə poosə-dogəbə.»

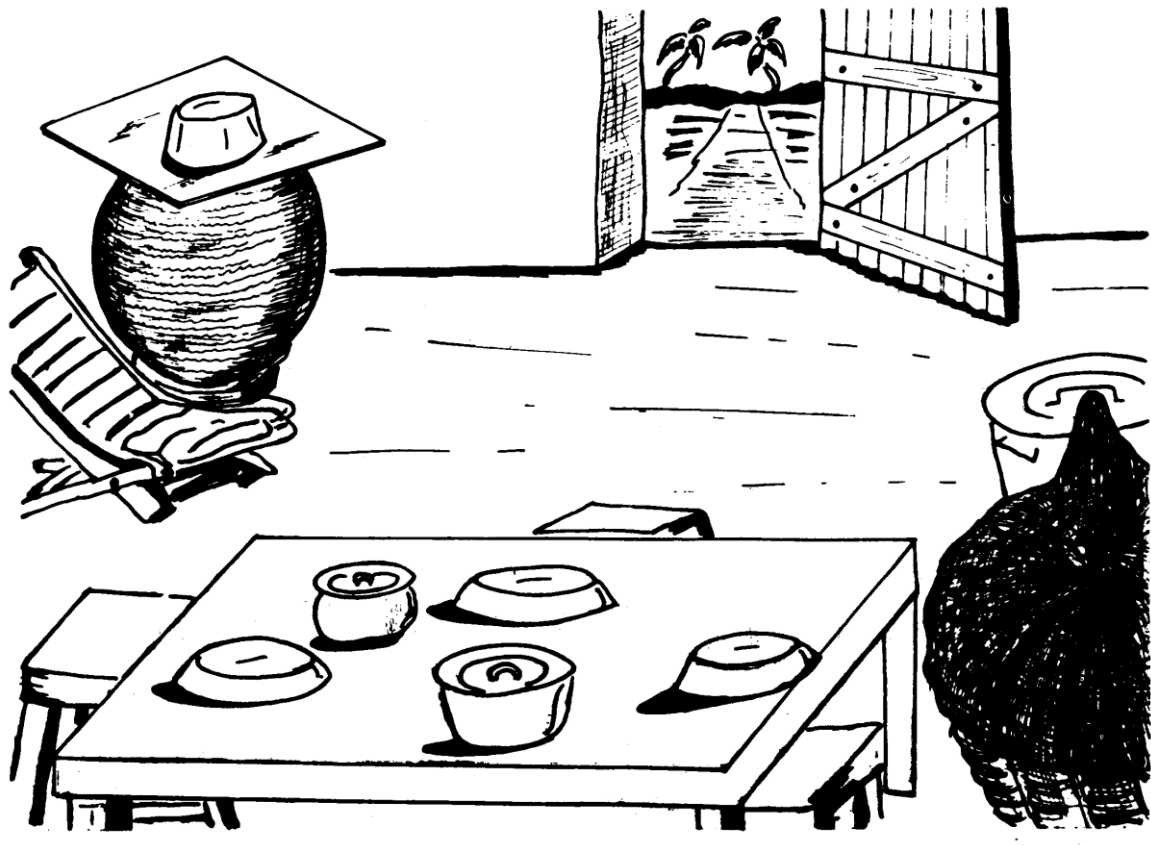

Kasau sagə bə cagə bə tə bə mei mindiisi. Ama, twabə kwa bansəm bə yí mei mindiisi bə yahə. N kwa-bə mindiisi bə ciru kuru hyahə, bə kwandənu bə tən turə e. Də bə wasə, bə puhə bə mindu. Kuntagə twagə kaám bə tə : «¿ Ba yem tə də tə kwandənu bə tən puha tə mindu ?» Kasau sə : «Tə kwandənu bə tən puha tə mindu, bə pə n tə napu, bə sagə pə yasə swosi n dwombu hyáhə. Bə maa də sə dwombə hyáhə, sə yí maanə bə dwombə nin-digəhu hyahə. Kə hyaməm, pahəsəhu sagə tən kwa.»

Naru sagə cagə pwobə bə tə bə saga kwandənu bə n desə. Bə kwandənu bə byaga bə sahərə-ninsi suu. Bə caasi kwandənu bə n pwohə də hwambəsi, hutwonsi sagə n pwohə, bə ba wagənu bə ninsi twasi. Kundəkə hyingə u kaám bə tə : «¿ Barə n yasə-i də sahərə-saga kwandənu bə n desə bə sui ?»

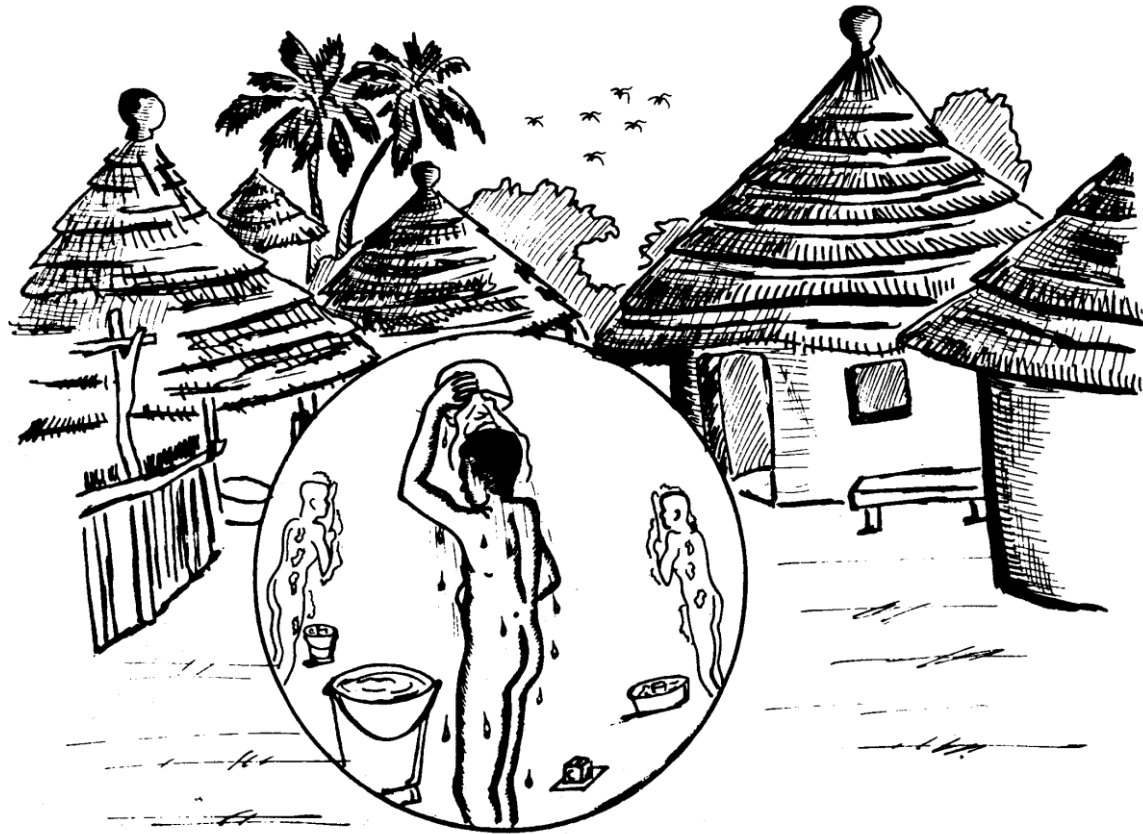
Naru kə yega bə tə : «Sahərə-sagi hyahə e, hirau n tən sahəm nin-digəhu. Də də í hana pə desə, hywangətu də pahəsəhu tən wusənə e swosi də pyandətu. Də sani, sə yí hywanga e nin-digəhu də sahərə-ninsi. Də hirau di tarəkə də kə hyahə pə desə, u yí bwahə e.»

Naru sagə ya bə tə : «Sagi hyahə kwandənu bə n desə ; ningə n dyegə kə hani. Caagə yí fi bə n bou kə byagi də hwambəkə pwohə kə hyáhə. Tarəsi n wokə pyatəhu hyahə bə desə, də kalace-desəhu warə hyáhə. Tabəhu hyáhə í tarəsi kwandənu bə n desə bə pwohə. Tarəsi n pwahu-si diru, sə kwandənu bə n toú piga, bə sagə toú sə hana sagi hyahə.»

Pə-cangə hyingə kaám bə tə : «¿ M dii hyahə kwandənu bə n desə ba yem tə ?»

Naru sə : «Də dii hyahə desə, swosi də pyandətu tən pə wosə hyahə-doúm. Dii n dyeli hyahə desə, də tən pə pahəsə, də də wondəm sui. Də a pisu dii n dyeli hyahə desə, a yaməm tən narə magərə.»

Pwobə cagi n yegə ham dai waki, Naru sagə yegə cwansa ceri mwanəm desəsi hau. U ya bé tə : «I n saagu saga hyahə, bə pwaku nin-barəkəsi, bə baru nin-desəsi, bə suru bisi, bə dwosu təpuu hyahə, bə saagu duru hyahə, bə sagə yasə i kwani n desə sani səsai.»

Də duhu də saga hyahə desə, swosi də pyandətu pwa fi toúnə hwangətu nin-digəhu də niim hyahə. Də a sagi hyahə desə, a yí n toú yuonaru, də a kwanu yí n narə sani səsai.

A pə yasə niim n pyagə pyagə saga bua, bə maa də í niim buru toú nahwesi magərə. Də í nahwesi sanu hina. Də də í hina yase, nahwesi tən wosəkə e, bə n dabu təpuu hyahə, bə haasu camə də bisi, bə bə muom pəkəkə.»

Pwahau tuou u kaám bó tē : «¿ Barē n mwanē i dē m bisi kwandēnu bó n suru sani sēsai ? Tē yahē pē bwasē niim tahi.»

Naru sē : «Niim dē cebu piigu tihu dē hywangētu n tēn mwanē tu hirau n pahēsē. Dē sagē sui dē hirau yí n suru swotēdiigē hyahē. Swotēdiigē sagē kwandēnu bó n desē. Tē kwandēnu bó n saagu kē hyahē saam sēsai.»

Bē u kaám bó tē : «¿ Tē kwandēnu bó n kē saagu saam sēsai ba yem tē ?»

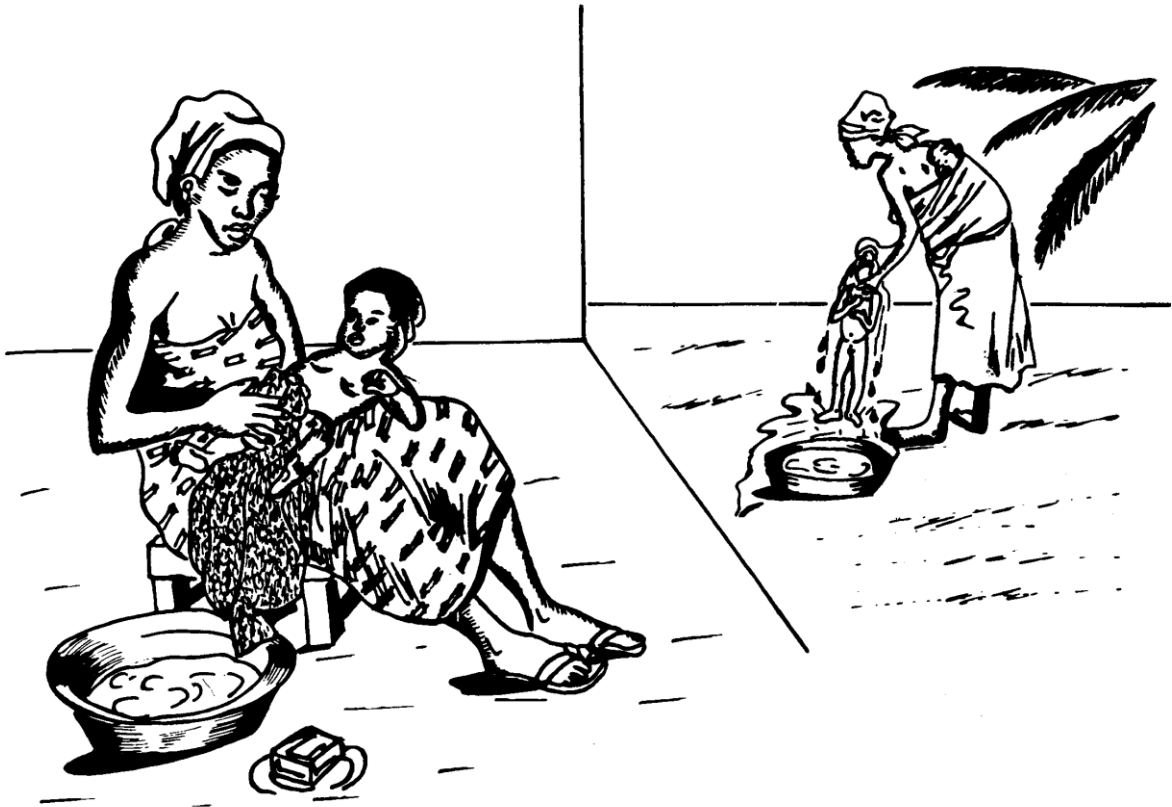
Naru yega bó tē : «Tē pē nagē ni-hywangētu n hou swotēdiigē hyahē dē kē dahē. Dē sani, swosi dē nahwesi pwa fi hyambē sē n nēm wurēwurē tahi.»

Naru də u dau Kasau, bə yahə, bə n tən nagə sani bə di, bə tən nitə bə nei bə wagənu cebu. Bə hyá bə tə hirau kwandənu bə nitə u nei də cebu bə fi di, bə maa u tən nibəse n ba dyeli sai, bə sogə u nei. Bə pə nagə bə nei hywangətu doú nin-digəhu hyahə.

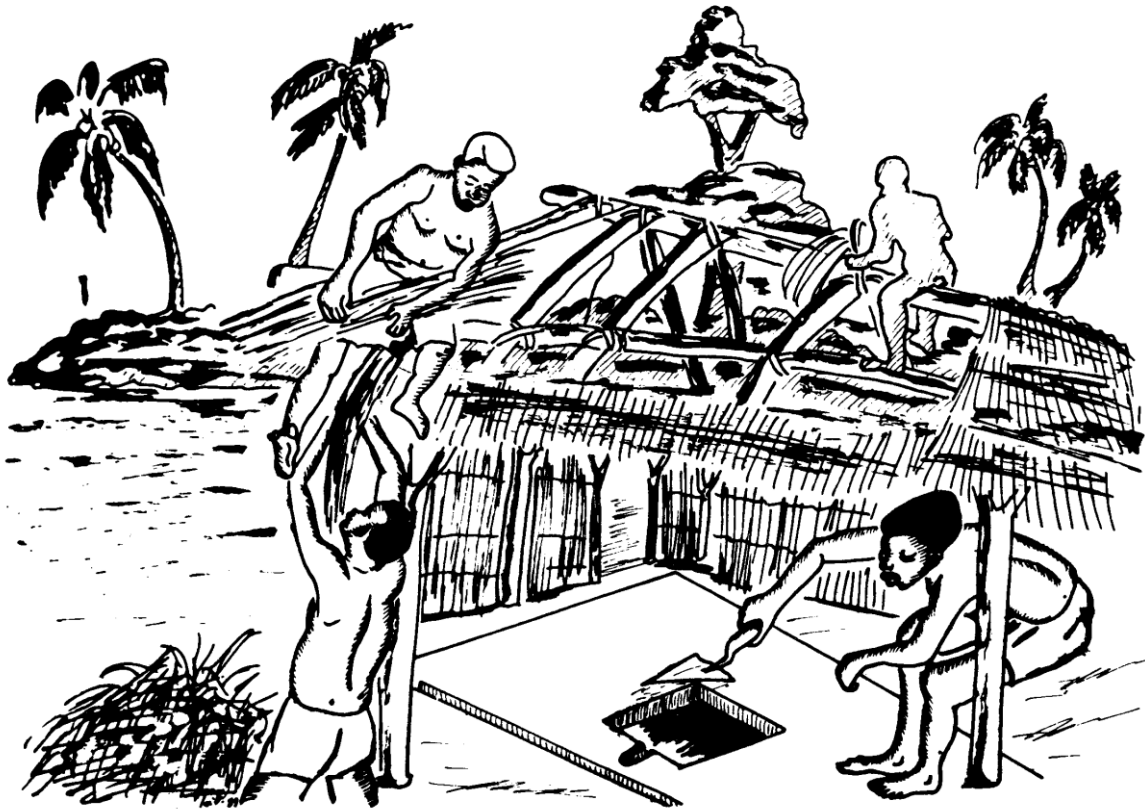

Naru də u dau Kasau, bə hyim diru də tə desə, bə maa bə tə sahəru sagi n dyeli hyahə desə e, doru n pə dabə tahi. Bə sagə dau tarə-desəsi hyahə e bə diru. Bə sagə hywam ni-desəm. Bə hywam pwombi niim e, bə sagə m kuum caagə n dyegə hyahə desə bə pigə.

Syelə-hyamə n cesə hyamə Naru ceri, bə cetə bə n pwaku bə ninsi sani səsai. Bə sa mandəse bə tə də bə pwaku kə hyamə də yí mwanə bə kwani n desə bə sagə kwa pahəsəhu.

Bə syeli toú tihu ; hirəbə sai hyáhə ba tən nwam mwaga e tihu. Bə masə tən pə dú n dyebə bə cii, bə n you bə bəbatu nuhu. Bə wondə bə n nwa, də a swotə, a kwanu tən twangə e.

Da-səsai, pwobə suru bə bitwomi bə sagə byensu bə bi-cansi sə hyim swotəm.

Pwobə hyá bə tə bisi tən hywanga e sə hyim, sə n tən kwansə sani tuom hyahə. Sə tən muru sə nei sə nua hyahə. Bə kwandənu bə n sə suru bə fi bundəndahu, hi-nwara, də dosi hyahə bwari, pə sə korə. Də a kwanu desə, də yí fi hirə bwaməm pwompwom.

Dabə n yegə ham dai waki, hirəbə dia yisə cagə bə n twangə kəm Kasau ceri, bə mei mindiisi bə yahə. Bə cagu mindiisi n tiim kəm bə təpwi hyahə kwanaru hau.

Kasau siisə hirəbə səsai bə tə : mindiisi meim yí mwanə də hywangətu pwa fi doú tə ni-hyagəm hyahə, də tə sagə pwa fi hywangə syeli hyahə hirəbə n handə tahi. U sagə ya bə tə, mindiisi kwandənu bə n taam də bwisi, də sə piga sagə kwandənu bə n subi. Tə kwandənu bə piga mindiisi fwana, bə fi mindu nuhu pə wusənə swosi də sə sagə yí wasə maanə bə dwombə tə nin-digəhu hyáhə bə sagə dei tə ni-hyagəm hyahə. Də tə pwahu kə hyamə, bwaməm yí kahərə.

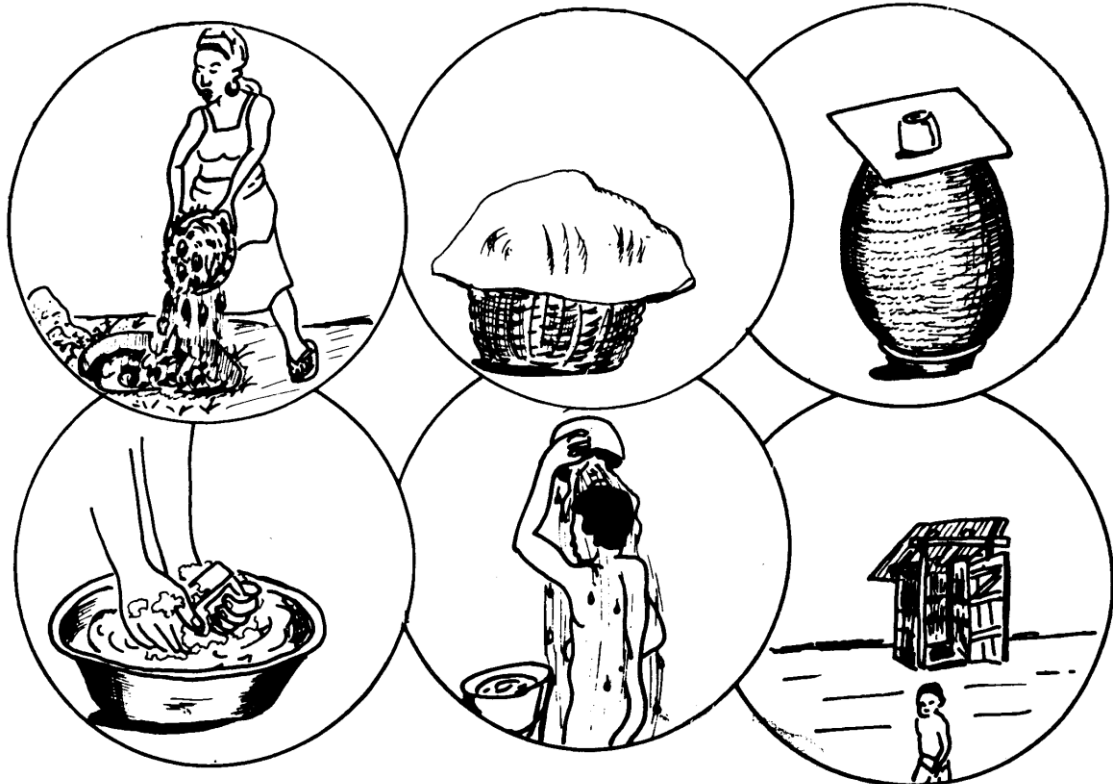

Kasau ceri mwanəse syeli hyahə yiebə mandə bə tə : «Də a tei pinhu bə yatənə, a kwandənu bə nitə a nei də cebu. Hyaməm, hywangətu də nin-hweerəsi twasi n bou-si a nei hyáhə, sə yí pirə.»

Sagə nwa, bə mandəse bə tə sani səsi, bə kwandənu bə n saagu mindiisi hyahə. Də bə saagu mindiisi hyahə, pahəsəhu yí n kwa ; də sani, swosi pwa doúnə mindiisi hyahə. Də mindiisi hyahə pahəsə, hirəbə n dabə-bə hyahə, bə tən pə fwa.

Kwanaru cagi yiebə n wasə dai bə twaməm, Naru də Kasau, bə tə hyamə, bə corə bə twabə bə twagəsə desəsi hau. Də dahə, Myarəhu kwandəse syeli n desə-i, də hirəbə n bou-bə də hyahə, bə sagə toú kwanaru. Sarəm saam səsai, mworu puhəm, də doru kwondəm dasatu hyahə, də yasəse Myarəhu kwandə syeli n desə-i. Hirəbə səsai sandu də í syeli hyahə bwosi, bə maa bə mandəse bə tə, də a boú syeli n dyeli hyahə desə, də nwanu a fu bwaməm n kwa tahi e.

Kaáməm n nəm mwanə-məm a siirə toyena :

1. ¿ Nin-mansi tə n wagə-si bé n nwam mwo-cwobəra ? Tə yí paa kəm tə, mwo-cwobəra n kwa ?
2. ¿ Barə n yasə-i də tə pə kwandənu bé yasə hywangətu n kwasə saga ?
3. ¿ Swosi də doru, də toúgu kəm tə hywangətu bə ciru byaga sai ?
4. ¿ Də swosi dwombə bisi nwara hyáhə, barə n tən paa-i ?
5. ¿ Də tə saagu pwomba məmara hyáhə də syeli hyahə, də tə dwonsu barə ?
6. ¿ Tə yí paa barə bé fi tə caasi, tə sahərə-ninsi də tə ni-hyagəm n desə ?
7. ¿ Də hirau bou desəsi hyahə, də u dwonsu barə ?
8. ¿ Barə n mwanə-i də hirau kwandənu bé nitə u nei bé fi di ?
9. ¿ Barə n mwanə-i də tə kwandənu bé n suru bisi daa səsai ?
10. ¿ Barə n mwanə-i də tə kwandənu bé turə mindisi ?
11. ¿ Də hirau tei pinhu, u kwandənu bé nitə u nei ba yem tə ?
12. ¿ Mindisi hyahə kwandənu bé n desə ba yem tə ?

Dé i ya sabi ali, də də ceri i tiim pwompwom i bwosi hyahə, i yí fi diem bé tə cagə. I diem bé teinu dapwopwosi yahə, dé n nwa SIL twaməm tahi.

Myerəhu, syeli n desə-i
« Myerihu, un village qui est propre » en byali
(Village Propre)

Imprimé par AFASA, BP 57, Kara, TOGO
Numéro d'impression :
Nombre d'exemplaires : 250
Dépôt légal : 3e trimestre 2006

Pei (prix) : 300 F CFA